

GROF
MONTE
KRISTO

ALEKSANDAR DIMA

Preveli Andrija Milićević i Živko Kostić

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2014.

PRVI DEO

I

DOLAZAK U MARSELJ

Na dan 24. februara 1815, stražar na tornju crkve Notr Dam de la Gard objavi dolazak velike jedrenjače *Faraon*, koja se vraćala sa putovanja do Smirne, Trsta i Napulja.

Kao što je bilo uobičajeno, jedan obalni krmar pođe odmah iz pristaništa, ploveći duž same Ifske tvrđave, i pristade uz lađu između rta Morzion i ostrva Rion.

Odmah zatim, kao što je takođe bilo uobičajeno, topovska platforma na tvrđavi Sen Žan ispuni se mnogobrojnim radozalcima. Jer za Marselj je uvek bio veliki događaj dolazak nekog broda, a naročito kad je taj brod, kao što je bio slučaj s *Faraonom*, bio sagrađen, opremljen i natovaren u tome starom gradu, nekadašnjoj Fokeji, i kad je pripadao jednom tamošnjem brodovlasniku.

Međutim, brod je dolazio sve bliže. On je srećno prebrodio moreuz što ga je neki vullkanski potres izdubio između ostrva Kalazarenja i Žarosa, potom je oplovio Pomeg i sad se približavao sa svoja tri četvrtasta jedra, velikim prednjim i zadnjim jedrom, ali se kretao tako sporo i sumorno da su se radoznalci pitali, predosećajući nagonski neku nesreću, kakav li se to nemio događaj odigrao na brodu. Ipak, oni koji su se razumevali u moreplovstvo zapazili su da taj nemio događaj nije mogao da se dogodi samoj lađi, jer ona se kretala kao brod kojim se savršeno dobro upravlja: kotva mu je bila spremna za spuštanje, užad što drže prednje jedro bila su opuštena, a pored obalnog krmara, koji se spremao da provede *Faraon* kroz uski ulaz u pristanište Marselja, nalazio se mlad čovek živahnih pokreta i budnog pogleda, koji je pazio na svaki pokret broda i ponavljao svako naređenje obalskog krmara.

Nejasna zabrinutost što se beše nadvila nad gomilom toga okupljenog sveta naročito je obuzela posmatrača na platformi tvrđave Sen Žan, tako da on nije mogao sačekati da lađa uđe u pristanište, već skoči u čamac i naredi da se vesla u susret *Faraonu*, kome pride naspram malog zaliva Rezerve.

Kad vide kako ovaj čovek dolazi, mladi pomorac napusti svoje mesto pored obalnog krmara i pride sa šeširovom u ruci, pa se nalakti na ogradu broda.

Bio je to mladić od osamnaest do dvadeset godina, visok, vitak, lepih crnih očiju i kose crne kao abonos. Čitava njegova ličnost odavala je onaj duševni mir i odlučnost koji su svojstveni ljudima što su od detinjstva navikli da se bore s opasnostima.

Aleksandar Dima

– Ah, to ste vi, Dantese! – uzviknu čovek iz čamca. – Šta se to dogodilo i otkud taj tužni izgled na čitavom vašem brodu?

– Velika nesreća, gospodine Morele! – odgovori mladić.

– Velika nesreća, naročito za mene: naspram Čivitavekije izgubili smo našeg hrabrog kapetana Leklera.

– A brodski tovar? – zapita brzo brodovlasnik.

– Prispero je srećno u određeno pristanište, gospodine Morele, i ja mislim da ćete u tom pogledu biti zadovoljni. Ali naš jadni kapetan Lekler...

– Pa šta mu se to dogodilo? – zapita brodovlasnik očigledno malo umiren. – Šta je to zadesilo toga hrabrog kapetana?

– Umro je.

– Pao u more?

– Ne, gospodine, već je umro od zapaljenja mozga, u najužasnijim mukama.

Zatim, okrenuvši se svojim mornarima, reče:

– Hej, pazi! Svako na svoje mesto, pripremi se za pristajanje!

Posada izvrši naređenje. Istoga trenutka osam do deset mornara što su sačinjavali posadu jurnuše: jedni ka konopcima za privezivanje jedara, drugi ka užadi za vezivanje prečaga na jedrima, treći ka užadi za dizanje jedara, četvrti ka prednjem jedru, i najzad ostali ka užadi za skupljanje jedara.

Mladi pomorac baci nemaran pogled na taj početak manevrisanja, pa videći da će njegova naređenja biti izvršena, vrati se svome sagovorniku.

– Pa kako se dogodila ta nesreća? – produži brodovlasnik, nastavljajući razgovor onde gde ga mladi pomorac beše prekinuo.

– Bože moj, gospodine, onako kako se niko nije nadao: posle dugog razgovora sa zapovednikom pristaništa, kapetan Lekler otplovi iz Napulja veoma uzbuđen; dvadeset četiri časa kasnije obuze ga groznica, a tri dana posle toga bio je mrtav... Mi smo ga sahranili po našem običaju, i sad on počiva, pristojno umotan u mornarsku postelju, sa đuletom od trideset šest funti na nogama i drugim na glavi, naspram ostrva El Điljo. Nosimo njegovoj ženi njegov orden počasnog krsta i njegov mač. Eto šta mu je vredelo – nastavi mladić uz tužni osmejak – što je deset godina ratovao sa Englezima, kad je dočekao da umre kao svaki običan čovek u svojoj postelji.

– Eh, šta ćete, gospodine Edmonde – nastavi brodovlasnik, koji je izgledao sve utešnji – svi smo mi smrtni ljudi, pa je potrebno da stari načine mesta mladima, jer inače ne bi bilo napretka. A pošto me uveravate da je brodski tovar...

– ... u najboljem redu, gospodine Morel, za to vam ja jemčim. Savetujem vam da ovo putovanje ne eskontirate za dvadeset pet hiljada franaka zarade.

Potom, pošto su već bili minuli okruglu kulu, mladi pomorac viknu:

– Skupljaj glavna jedra, prednje i zadnje! Zaustavljaj!

Naređenje bi izvršeno skoro istom brzinom kao na ratnom brodu.

– Sva jedra dole!

Na ovu poslednju komandu sva jedra se spustiše i lađa je sad plovila skoro neosetno, napredujući samo usled ranijeg zaleta.

Grof Monte Kristo

– A sad, ako hoćete da se popnete, gospodine Morele – reče Dantes videći brodovlasnikovo nestrpljenje – evo vašega računovođe, gospodina Danglara, koji baš sad izlazi iz svoje kabine i koji će vam dati sva obaveštenja koja možete poželeti. A ja moram da pazim na pristajanje i da stavim brod u stanje žalosti.

Brodovlasnik nije čekao da mu se dvaput kaže. On dograbi jedno uže koje mu Dantes beše dobacio, pa se s okretnošću koja bi činila čast svakome mornaru pope uz prečage ukucane u ispupčeni bok lađe, dok se Dantes vraćao svome mestu drugog kapetana, ostavljajući da razgovor nastavi onaj koga je nazivao imenom Danglar i koji je, izišavši iz svoje kabine, zaista išao u susret brodovlasniku.

Ova nova ličnost bio je čovek od dvadeset pet ili dvadeset šest godina, lica prilično natmurenog, ponizan prema svojim pretpostavljenim, a drzak prema potčinjenima. Zbog toga, pored njegovog zvanja računovođe, koje je uvek mrsko mornarima, posada je za njega isto toliko malo marila koliko je, naprotiv, Dantesa volela.

– Dakle, gospodine Morele – reče Danglar – čuli ste za nesreću, zar ne?

– Da, da. Jadni kapetan Lekler! Bio je to valjan i čestit čovek!

– A naročito odličan moreplovac, koji je svoj vek proveo između neba i vode, kako i dolikuje čoveku kome su povereni interesi tako značajnog preduzeća kakvo je firma Morel i sin – odgovori Danglar.

– Ali – reče brodovlasnik prateći pogledom Dantesa, koji je tražio mesto za pristajanje broda – meni se čini da se ne mora biti dugogodišnji moreplovac kao što vi kažete, Danglare, pa da čovek poznaje dobro svoj zanat, jer čini mi se da naš prijatelj Edmond vrši svoj posao kao čovek koji ne mora nikoga da pita za savet.

– Jeste – reče Danglar, bacivši na Dantesa kos pogled u kom blesnu odsev mržnje – jeste, taj je mlad i taj misli da sve zna. Tek što je kapetan umro, a on je odmah preuzeo zapovedništvo, ne pitajući nikoga za savet, i zbog njega smo izgubili dan i po na Elbi, umesto da se vratimo pravo u Marselj.

– Što je preuzeo zapovedništvo broda, to mu je bila dužnost kao drugog kapetana; a što je izgubio dan i po na Elbi, tu je pogrešio, osim ako nije trebalo opraviti neki kvar na brodu.

– Lađa je bila zdrava kao što sam i ja zdrav, i kao što želim da ste i vi, gospodine Morele. A što smo izgubili dan i po, to je učinio čisto po svojoj čudi, radi zadovoljstva da izađe na kopno; eto u čemu je stvar.

– Dantese – reče brodovlasnik okrećući se mladiću – ta dođite ovamo.

– Izvinite, gospodine – reče Dantes – biću vam na raspolaganju za koji trenutak.

Zatim se obrati posadi i reče:

– Spuštaj sidro!

Sidro odmah pade i lanac se poče uza zveket odmotavati. Dantes ostade na svome zapovedničkom mestu i pored toga što je bio i obalni krmar, sve dok i ovaj poslednji manevar nije bio završen. Zatim reče:

– Spustite zastavicu na pola katarke, savijte glavnu zastavu, ukrstite prečke!

– Eto vidite – reče Danglar – on je uobrazio da je već kapetan, tako mi časti.

– On to zaista i jeste – reče brodovlasnik.

Aleksandar Dima

– Jeste, osim što nema prava da potpisuje vašeg ortaka i vas, gospodine Morele.

– Bože moj! Zašto ga ne bismo ostavili da vrši tu dužnost? – reče brodovlasnik. – Mlad je on, to znam, ali mi se čini da je sav predan svome poslu i veoma izvežban u svome zanatu.

Danglarovo čelo se natmuri.

– Oprostite, gospodine Morele – reče Dantes prilazeći. – Sad, pošto je brod usidren, stojim vam potpuno na raspolaganju. Vi ste me zvali, čini mi se?

Danglar odstupi jedan korak.

– Hteo sam vas zapitati zašto ste se zaustavili na ostrvu Elbi.

– Ne znam, gospodine. Učinio sam to da bih izvršio poslednji nalog kapetana Leklera, koji mi je na samrti predao jedan paket za velikog maršala Bertrana.

– Jeste li ga videli, Edmonde?

– Koga?

– Velikog maršala?

– Jesam.

Morel se obazre unaokolo, pa povuče Dantesa u stranu.

– A kako je car? – zapita živo.

– Dobro je, koliko sam mogao da ocenim svojim očima.

– Vi ste, dakle, videli i cara?

– Ušao je kod maršala dok sam bio tamo.

– I razgovarali ste s njim?

– To jest, on je razgovarao sa mnom, gospodine – reče Dantes osmehnuvši se.

– Pa šta vam je kazao?

– Postavljao mi je pitanja o brodu, o tome kad je pošao ka Marselju, kojim je putem išao i kakav teret nosi. Čini mi se da bi, da je brod bio prazan i da sam ja bio njegov vlasnik, imao nameru da ga kupi. Ali sam mu rekao da sam samo drugi kapetan i da brod pripada firmi Morel i sin. „A! Gle!“, rekao je on. „Poznajem ja njih. Morelovi su brodovlasnici od oca na sina, i bio je jedan od Morelovih koji je služio u istom puku sa mnom kad sam bio u garnizonu u Valansu.“

– To je zbilja tačno! – uzviknu brodovlasnik sav radostan. – To je bio Polikar Morel, moj stric, koji je postao kapetan. Dantese, reći ćete mome stricu da ga se car setio, pa ćete videti kako plače taj matori namćor. Dobro, dobro – nastavi brodovlasnik tapšući prijateljski mladića po ramenu. – Dobro ste učinili, Dantese, što ste postupili po uputstvima kapetana Leklera i što ste se zaustavili na Elbi, mada bi, kad bi se saznalo da ste predali nekakav paket maršalu i da ste razgovarali sa carem, to moglo da vas ozloglasi.

– Zašto mislite, gospodine, da to može da me ozloglasi? – reče Dantes. – Čak nisam ni znao šta nosim, a car mi je postavljao pitanja kakva bi mogao postavljati ma kome drugom. Ali oprostite – nastavi Dantes. – Evo dolaze nam sanitetski i carinski pregledači. Vi ćete mi dopustiti, zar ne?

– Izvolite, izvolite samo, dragi Dantese.

Mladić se udaljio, i kako se on udaljivao, Danglar se približivao.

Grof Monte Kristo

– Dakle – zapita on – izgleda da vam je naveo dobre razloge za svoje pristajanje u Portoferaju?

– Odlične, dragi gospodine Danglare.

– Ah, utoliko bolje – odgovori ovaj – jer je uvek neprijatno videti druga da ne vrši svoju dužnost.

– Dantes je svoju izvršio – odgovori brodovlasnik – i tu nema šta da se zameri. Njemu je kapetan Lekler bio naredio to zaustavljanje.

– Što se tiče kapetana Leklera, zar vam nije predao jedno pismo od njega?

– Ko?

– Dantes.

– Meni nije! Zar ga je imao?

– Ja sam mislio da mu je kapetan Lekler, osim onog paketa, poverio i jedno pismo.

– O kakvom to paketu govorite, Danglare?

– Pa o onom što ga je Dantes predao pri prolasku pored Portoferaja!

– Otkud vi znate da je on imao da preda neki paket u Portoferaju?

Danglar pocrvene.

– Prolazio sam pored kapetanovih vrata, koja su bila odškrinuta, pa sam video kad je predao taj paket i to pismo Dantesu.

– On mi o tome nije ništa rekao – reče brodovlasnik. – Ali ako ima pismo, on će mi ga predati.

Danglar je za trenutak razmišljao.

– Onda, gospodine Morele, molim vas – reče on – da o ovome ne govorite ništa Dantesu. Verovatno sam se ja prevario.

Toga trenutka mladić se vraćao. Danglar se udalji.

– Dakle, dragi Dantese, jeste li sad slobodni? – zapita brodovlasnik.

– Jesam, gospodine.

– Pregled nije dugo trajao.

– Nije. Dao sam carinicima spisak naše robe. A što se tiče pristanišne policije, ona je zajedno sa obalnim krmarem poslala i jednog stražara, kome sam predao naše isprave.

– Onda vi nemate ovde više nikakva posla?

Dantes se hitro obazre oko sebe.

– Nemam, sve je u redu – reče on.

– Onda možete poći s nama na večeru?

– Oprostite, gospodine Morele, oprostite mi, molim vas, ali moram najpre da posetim svoga oca. Ali veoma sam vam zahvalan na časti koju mi ukazujete.

– Tako je, Dantese, tako je. Ja znam da ste vi dobar sin.

– A... – zapita Dantes sa izvesnim oklevanjem – da li znate kako je moj otac sa zdravljem?

– Mislim da je dobro, dragi Edmonde, mada ga nisam skoro video.

– Jeste, on ne izlazi nikud iz svoje sobice.

– To je bar dokaz da mu za vreme vašeg odsustva nije ništa nedostajalo.

Dantes se osmehnu.

Aleksandar Dima

– Moj otac je ponosit, gospodine, pa i kad bi mu sve nedostajalo, sumnjam da bi ma šta zatražio od ikoga na svetu, osim od Boga.

– Pa lepo! Ali posle te posete, mi računamo na vas.

– Oprostite mi još jedanput, gospodine Morele, ali posle ove prve posete imam da učinim još jednu, koja mi je isto toliko draga.

– Ah, zaista, Dantese, zaboravio sam da u Katalanu ima neko ko vas očekuje verovatno sa isto toliko nestrpljenja kao i vaš otac: to je lepa Mercedes.

Dantes se osmehnu.

– Ah, ah – reče brodovlasnik – sad se više ne čudim što je došla triput da me pita za novosti o *Faraonu*. Vraga, Edmonde, vi niste za žaljenje, i imate u njoj lepu draganu!

– Ona nije moja dragana, gospodine – reče ozbiljno mladi moreplovac. – Ona je moja verenica.

– To je ponekad jedno te isto – reče brodovlasnik smejući se.

– Ali ne za nas, gospodine – odgovori Dantes.

– Dobro, dobro, dragi Edmonde – nastavi brodovlasnik – neću duže da vas zadržavam. Vi ste sasvim dobro vodili moje poslove, pa treba i ja vama da dam punu slobodu da svršavate svoje. Je li vam potreban novac?

– Nije, gospodine. Sačuvao sam sve svoje plate za vreme putovanja, a to će reći skoro za tri meseca.

– Vi ste uredan mladić, Edmonde.

– Dodajte tome da ja imam siromašnog oca, gospodine Morele.

– Da, da, znam ja da ste vi dobar sin. Idite da posetite svoga oca. I ja imam sina, pa bih se veoma ljutio na onoga koji bi ga posle tri meseca putovanja zadržao daleko od mene.

– Onda dopuštate? – reče mladić pozdravljajući.

– Da, ako nemate više ništa da mi kažete.

– Ne.

– Nije li vam kapetan Lekler na samrti dao jedno pismo za mene?

– Bilo mu je nemoguće da piše, gospodine. Ali me to podseća da ću morati da tražim od vas odsustvo od dve nedelje dana.

– Za vaše venčanje?

– Najpre radi toga, a zatim da bih otišao do Pariza.

– Dobro, dobro! Uzećete odsustva koliko hoćete, Dantese. Za istovarivanje lađe biće nam potrebno najmanje šest nedelja, a novo putovanje neće moći da počne pre tri meseca... Samo, kroz tri meseca će biti potrebno da budete ovde, jer *Faraon* – nastavi brodovlasnik lupnuvši po ramenu mladog moreplovca – neće moći da otputuje bez svoga kapetana.

– Bez svoga kapetana! – uzviknu Dantes radosnih očiju. – Pazite šta time kažete, gospodine, jer ste ovim zadovoljili najskrivenije nade moga srca. Da nije vaša namera da me naimenujete za kapetana *Faraona*?

– Kad bih bio sam, pružio bih vam ruku, dragi Dantese, i rekao bih vam: „Stvar je svršena.“ Ali ja imam jednog ortaka, a vi znate italijansku poslovicu: Ko ima ortaka,

Grof Monte Kristo

ima i gazdu. Pa ipak je polovina toga posla gotova, pošto od dva glasa već imate jedan za sebe. Oslonite se na mene da dobijete i onaj drugi, a ja ću se potruditi što bolje mogu.

– Oh, gospodine Morele! – uzviknu mladi moreplovac, hvatajući suznih očiju brodovlasnika za ruke. – Gospodine Morele, zahvaljujem vam u ime svoga oca i Mercedes.

– Dobro, dobro, Edmonde. Za dobre ljude postoji Bog na nebu, nego šta! Idite da se vidite sa vašim ocem i sa Mercedes, pa posle toga dođite k meni na razgovor.

– Zar nećete da vas vratim na obalu?

– Ne, hvala. Ostaću da pregledam račune sa Danglarom. Jeste li bili njime zadovoljni za vreme putovanja?

– To zavisi kakav smisao pridajete tome pitanju, gospodine. Ako mislite na dobro drugarstvo, onda ne, jer mislim da me on ne voli od onoga dana kad sam načinio glupost, pa sam mu, posle jedne naše svađe, predložio da se zaustavimo desetak minuta na ostrvu Monte Kristo i da se tamo razračunamo. Pogrešio sam što sam mu to predložio, a on je imao pravo što je taj predlog odbio. A ako tim pitanjem mislite na njega kao na računovođu, onda mislim da mu se nema šta zameriti i da ćete biti zadovoljni njegovim načinom rada.

– Ali – zapita brodovlasnik – recite, Dantese, kad biste vi bili kapetan *Faraona*, da li biste rado zadržali Danglara pored sebe?

– Bio ja kapetan ili njegov zamenik, gospodine Morele – odgovori Dantes – uvek ću imati najvećih obzira prema onima koji uživaju poverenje mojih brodovlasnika.

– Dobro, dobro, Dantese, vidim da ste u svakom pogledu valjan mladić. Neću da vas duže zadržavam. Idite, jer vidim da jedva čekate da pođete.

– Znači da sam dobio odsustvo? – zapita Dantes.

– Idite vi samo, kad vam kažem.

– Dopuštate li da uzmem vaš čamac?

– Uzmite.

– Doviđenja, gospodine Morele, i hvala vam hiljadu puta!

– Doviđenja, dragi Edmonde, i želim vam svaku sreću!

Mladi moreplovac skoči u čamac, sede na krmu i naredi da se pristane kod Ulice Kanebijer. Dva mornara polegoše odmah na vesla, i čamac pojuri što je brže mogao, provlačeći se između hiljadu lađica koje su zakrčivale uzan prolaz između dva reda brodova od ulaza u pristanište do Orleanskog keja.

Brodovlasnik ga je pratio pogledom osmehujući se sve do obale, vide ga kako iskoči na ploče pristaništa i kako se odmah izgubi u šarenoj gomili koja od pet sati ujutru do devet uveče vrvi po onoj čuvenoj Ulici Kanebijer, kojom se današnji Fokejci toliko ponose da kažu najozbiljnije i sa onim naglaskom koji toliko ističe sve što oni kažu: „Kad bi Pariz imao Kanebijer, Pariz bi bio mali Marselj.“

Okrenuvši se, brodovlasnik vide iza sebe Danglara, koji je prividno očekivao njegove naredbe, ali je uistinu, kao i on, pratio pogledom mladog moreplovca.

Samo, bila je velika razlika u izrazu ta dva pogleda koja su pratila istoga čoveka.

Aleksandar Dima

II OTAC I SIN

Ostavimo Danglara neka se bori sa zloduhom mržnje i neka pokušava da protiv svoga druga došapne neku zlobnu sumnju na uvo brodovlasniku, pa pođimo za Dantesom, koji, pošto je prošao čitavom dužinom Ulice Kanebijer, zađe u Ulicu Noaj, uđe u jednu od kućica na levoj strani Mejlanske aleje, pope se brzo na četvrti sprat mračnim stepenicama, pa pridržavajući se za ogradu stepenica jednom rukom, a utišavajući snažno kucanje svoga srca drugom, zaustavi se pred odškrinutim vratima kroz koja se mogla potpuno sagledati unutrašnjost jedne sobice.

To je bila sobica u kojoj je stanovao Dantesov otac. Vest o dolasku *Faraona* ne beše još doprla do starca, koji je baš tada, stojeći na stolici, drhtavom rukom podupirao nekoliko dragoljuba pomešanih sa pavitom, koji su puzali duž ograde na njegovom prozoru.

Odjednom on oseti kako ga neko obuhvati oko pasa, i jedan dobro poznati glas uzviknu iza njega:

– Oče, dobri moj oče!

Starac uzviknu i okrete se. Zatim, videvši svog sina, baci mu se u naručje, sav uzdrhtao i potpuno bleđ.

– Šta ti je, oče? – uzviknu mladić zabrinuto. – Da nisi bolestan?

– Ne, ne, dragi Edmonde, sine moj, dete moje, nisam. Ali te nisam očekivao, te radost, uzrujanost što te vidim tako iznenada... Ah, bože moj! Čini mi se da ću umreti!

– Priberi se, oče! To sam zaista ja! Svet kaže da radost ne zadaje bol, i eto zašto sam ušao ovamo bez pripreme. Hajde, osmehni mi se, umesto što me sad tako gledaš uezverenih očiju. Ja sam se vratio, i sad ćemo biti srećni.

– Ah, utoliko bolje, sine! – nastavi starac. – Ali kako ćemo biti srećni? Znači da me više nećeš ostavljati? Hajde, objasni mi svoju sreću!

– Neka mi Bog oprosti – reče mladić – što se radujem sreći koja je zasnovana na žalosti jedne porodice! Ali sam bog zna da nikad ne bih pozeleo takvu sreću. Ona je došla, i ja nemam snage da se zbog nje žalostim: čestiti kapetan Lekler je umro, oče, i verovatno da ću uz pripomoć gospodina Morela ja zauzeti njegovo mesto. Razumeš li sad, oče? Kapetan broda u dvadesetog godini, sa sto zlatnika plate i udelom u zaradi! Zar to nije više nego što je zaista mogao očekivati jedan siromašan mornar kao što sam ja?

– Jeste, sine, jeste, zaista – reče starac. – To je sreća.

– Zato hoću da prvim novcem, što ga budem primio, vi dobijete kućicu sa baštom u kojoj ćete gajiti svoje dragoljube, pavit i orlove nokte... Ali šta ti je oče? Izgleda kao da ti je pozlilo?

– Strpi se, strpi se, neće biti ništa!

I kako ga je snaga izdavala, starac se zaturi unazad.

Grof Monte Kristo

– Hajde, hajde! – reče mladić – popijte malo vina, oče. To će vas okrepiti. Gde držite vino?

– Ne, hvala, nemoj tražiti. Nije mi potrebno – reče starac, pokušavajući da zadrži svog sina.

– Treba, treba, oče, pokažite mi gde je. – I on otvori dva ili tri ormara.

– Uzalud... – reče starac. – Nema više vina.

– Kako to nema više vina? – reče Dantes i sada on poblede. Gledao je čas u upale i blede obraze starčeve, čas u prazne ormare.

– Kako to nema više vina? Da li vam možda nije nedostajalo novaca, oče?

– Nije mi ništa nedostajalo, pošto si ti sada ovde – reče starac.

– Pa ipak – promuca Dantes otirući znoj što mu je tekao sa čela – ipak, ja sam vam bio ostavio dvesta franaka pre tri meseca kad sam pošao na put.

– Jeste, jeste, Edmonde, to je istina; ali si bio zaboravio pri polasku mali dug našem susedu Kadrusu. On me je na to podsetio i rekao da će, ako ja ne platim za tebe, otići da naplati kod gospodina Morela. I onda, razumećeš, bojeći se da ti to ne naškodi...

– Pa?

– Pa, eto, platio sam ja.

– Ali – uzviknu Dantes – ja sam dugovao Kadrusu sto četrdeset franaka.

– Jeste – promuca starac.

– I vi ste ih dali od onih dvesta franaka koje sam vam ja ostavio?

Starac klimnu glavom.

– Znači da ste živeli tri meseca sa šezdeset franaka! – prošapta mladić.

– Pa ti znaš kako su male moje potrebe – reče starac.

– Oh, bože moj, bože moj, oprosti mi! – uzviknu Edmond padajući na kolena pred tim dobrim čovekom.

– Šta to činiš?

– Oh, vi ste me ojadili!

– Eh, ti si ovde – reče starac osmehujući se. – Sad je sve zaboravljeno, jer je sad sve dobro.

– Jeste, evo me – reče mladić – evo me, sa lepom budućnošću pred sobom i nešto novaca. Evo, oče – reče on – uzmi, uzmi i pošalji da se odmah donese nešto.

I on izruči na sto sadržaj džepova, u kojima je bilo dvadesetak zlatnika, pet ili šest talira od pet franaka i sitan novac.

Lice staroga Dantesa se razvedri.

– Čije je sve to? – reče.

– Pa, moje!.. Tvoje!.. Naše!.. Uzmi, kupi hrane, budi srećan, a sutra će ih biti još.

– Polako, polako – reče starac osmehujući se. – Ako dopustiš, ja ću se umereno koristiti tvojom kesom, jer bi svet pomislio, kad bi me video da kupujem mnogo stvari odjednom, da sam morao čekati na tvoj povratak pa da mogu kupovati.

– Čini kako hoćeš, ali pre svega uzmi služavku, oče. Neću da i dalje budeš sam. Imam krijumčarene kafe i odličnog duvana u jednoj maloj putničkoj torbi na dnu broda, i to ćeš već sutra dobiti. Ali, pst! Evo nekoga.

Aleksandar Dima

– To je Kadrus, koji je svakako saznao za tvoj dolazak, pa sad verovatno dolazi da ti poželi dobrodošlicu.

– Eto, opet će usne govoriti jedno, dok će srce misliti drugo – prošapta Edmond.

– Ali svejedno, to je sused koji nam je nekada učinio uslugu, pa neka je dobrodošao.

I zaista, u trenutku kada je Edmond završavao ovu rečenicu šapatom, u okviru ulaznih vrata pojavi se crna i bradata glava Kadrusova. Bio je to čovek od dvadeset pet ili dvadeset šest godina; držao je u ruci komad tkanine, od koga se, pošto je bio krojač, spremao da načini peševu kaputa.

– A, vratio si se, Edmonde? – reče on sa veoma jakim marseljskim naglaskom i širokim osmehom kojim je otkrivao zube bele kao slonovača.

– Kao što vidite, komšija Kadruise, i spreman sam da vam učinim svaku uslugu – odgovori Dantes, skrivajući nedovoljno svoju hladnoću pod ovom ponudom uslužnosti.

– Hvala, hvala! Srećom, meni nije ništa potrebno, već su ponekad čak drugima potrebne moje usluge. (Dantes se trže.) Ne kažem to zbog tebe, mladiću. Ja sam ti pozajmio novaca, i ti si mi ga vratio; tako se radi među dobrim susedima, i sad smo izravnati.

– Nismo nikada izravnati sa onima koji su nas obavezali – reče Dantes. – Jer i kad im ne dugujemo više novac, ipak im dugujemo zahvalnost.

– Zašto da govorimo o tome! Što je bilo, bilo je. Bolje da govorimo o tvome srećnom povratku, mladiću. Eto, ja sam bio otišao tek onako na pristanište da dokupim kestenjaste čohe, kad sretoh prijatelja Danglara:

– *Ti u Marselju?*

– *Eh, pa dabome – odgovori mi on.*

– *A ja sam mislio da si u Smirni.*

– *Mogao bih biti i tamo, jer se baš sad otuda vraćam.*

– *A Edmond, gde je taj momčić?*

– *Pa kod svog oca, svakako – odgovori Danglar.*

– I onda sam došao – nastavi Kadrus – da sa zadovoljstvom stegnem ruku jednom prijatelju!

– Taj dobri Kadrus – reče starac – on nas toliko voli.

– Pa razume se da vas volim, i da vas još i cenim, pošto su poštene ljudi retki! Ali izgleda da ti postaješ bogataš, mladiću! – nastavi krojač bacajući iskosa pogled na pregršt zlata i srebra što Dantes beše stavio na sto.

Mladić zapazi blesak žudnje koji se vnu u crnim očima njegovog komšije.

– Eh, bože moj! – reče on nemarno. – Taj novac nije moj. Ja sam izrazio ocu sumnju da li nije za vreme moga odsustva bio lišen nečega, a on, da bi me uspokojio, ispraznio je svoju kesu na sto. – Hajde, oče – nastavi Dantes – vratite taj novac u vašu kesicu, osim ako sad našem susedu Kadrusu nije možda potreban, u kom slučaju mu stoji potpuno na raspolaganju.

– Ne, mladiću – reče Kadrus – meni nije ništa potrebno i, bogu hvala, zanat ishranjuje onoga koji radi. Zadrži svoj novac, zadrži ga, jer ga nikad nije suviše; ali sam ti ipak zahvalan na tvojoj ponudi kao da sam se njom koristio.

Grof Monte Kristo

- Ponudio sam od sveg srca – reče Dantes.
- Ja u to ne sumnjam. Dakle, sad si u najboljim odnosima s gospodinom Morelom? Ti si umiljat mladić.
- Gospodin Morel je uvek bio dobar prema meni – odgovori Dantes.
- U tom slučaju grešiš što si odbio da ručaš kod njega.
- Kako odbio da ručaš? – prihvati stari Dantes. – Zar te je on pozvao na ručak?
- Jeste, oče – odgovori Edmond smešeći se zbog čuđenja koje je izazvalo kod njegovog oca prevelika počast koja mu je ukazivana.
- A zašto si, sine, to odbio? – zapita starac.
- Da bih se što pre vratio k vama, oče – odgovori mladić. – Hitao sam da vas što pre vidim.
- To je svakako bilo neprijatno tome dobrom gospodinu Morelu – nastavi Kadrus.
- A kad neko cilja da postane kapetan broda, onda greši ako se protivi željama svoga brodovlasnika.
- Objasnio sam mu uzrok mog odbijanja – odgovori Dantes – i on je to razumeo, nadam se.
- Ah, znate, da bi neko postao kapetan broda, treba pomalo da ugađa svojim gospodarima.
- Ja se nadam da ću biti kapetan i bez toga – odgovori Dantes.
- Utoliko bolje, utoliko bolje! To će biti prijatno svima vašim starim prijateljima, a ja znam nekoga onamo, iza Tvrđave Svetog Nikole, ko se neće ljutiti zbog toga.
- Mercedes? – reče starac.
- Jeste, oče – prihvati Dantes – i sa vašim dopuštenjem, pošto sam vas video i pošto znam da ste zdravi i da imate sve što vam je potrebno, zamoliću vas za odobrenje da odem u posetu u Katalan.
- Idi, dete moje – reče stari Dantes – i neka te bog blagoslovi kroz tvoju ženu, kao što je mene blagoslovio kroz moga sina.
- Njegova žena! – reče Kadrus. – Kako vi to hitate, čiča Dantese! Čini mi se da ona još nije to.
- Nije, ali po svemu izgleda – odgovori Dantes – da će to uskoro postati.
- Svejedno, svejedno – reče Kadrus. – Dobro si učinio što si pohitao, mladiću.
- A zašto?
- Zato što je Mercedes lepa devojka, a lepe devojke ne oskudevaju u udvaračima; ova naročito, jer je bar njih dvanaestak prate.
- Zbilja? – reče Edmond sa osmehom kroz koji je probijala izvesna zabrinutost.
- O, da – odgovori Kadrus – i to su sve dobre prilike za udaju. Ali znaš, postaćeš kapetan broda, pa tebe već nikako neće odbiti!
- Što znači – prihvati Dantes sa osmehom koji je nedovoljno skrivao njegovu zabrinutost – da kad ne bih bio kapetan...
- Eh, eh! – reče Kadrus.
- Neka, neka – reče mladić – ja imam lepše mišljenje nego vi o ženama uopšte, a o Mercedes posebno. Ubeđen sam da će mi ona ostati verna, pa bio ja kapetan ili ne.

Aleksandar Dima

– Utoliko bolje, utoliko bolje! – reče Kadrus. – Uvek je dobro da budući mladoženja ima poverenja. Ali svejedno; veruj mi, mladiću, ne treba više da gubiš vreme, nego pohitaj i objavi joj svoj dolazak i saopšti joj svoje nade.

– Evo, polazim – reče Edmond.

On zagrli oca, pozdravi Kadrusa glavom i izađe.

Kadrus ostade još malo; zatim, oprostivši se sa starim Dantesom, siđe i otide da nade Danglara, koji ga je očekivao na uglu Ulice Senak.

– Šta je – reče Danglar – jesi li ga video?

– Sad sam se baš rastao od njega – reče Kadrus.

– A da li ti je govorio nešto o svojoj nadi da postane kapetan?

– On o tome govori kao da je to već gotovo.

– Polako! – reče Danglar. – Suviše se žuri, čini mi se.

– Eh, pa izgleda da mu je to obećao gospodin Morel.

– I on je sad veoma radostan?

– Čak je zbog toga i drzak. Ponudio mi je svoje usluge kao da je on nekakva velika ličnost; nudio mi je da mi pozajmi novac, kao da je neki bankar.

– I vi ste to odbili?

– Pa razume se; mada sam mogao to i da primim, pošto sam mu ja stavio u ruku prve srebrnjake kojima je rukovao u životu. Ali sad gospodinu Dantesu neće više niko biti potreban, jer će postati kapetan.

– Eh – reče Danglar – on to još nije.

– Bogami, bolje da to i ne postane – reče Kadrus – jer inače neće čovek moći s njim ni da razgovara.

– Pa, ako bismo mi hteli – reče Danglar – on bi ostao ono što je, pa bi čak možda postao i nešto manje nego što je sad.

– Šta ti to govoriš?

– Ništa, ja to govorim za sebe. A on je još uvek zaljubljen u lepu Katalonku?

– Zaljubljen do ušiju. Otišao je k njoj. Ali, ili se ja jako varam, ili će on imati neprijatnosti na toj strani.

– Objasni to što kažeš.

– Eh, čemu to?

– Važnije je to nego što ti misliš. Ti ne voliš Dantesa, zar ne?

– Ja ne volim nadmene ljude.

– E pa onda mi kaži šta znaš o Katalonki!

– Ne znam ništa pouzdano. Samo, video sam neke pojave zbog kojih mislim, kao što sam ti rekao, da će budući kapetan imati neprijatnosti na putu ka Starim bolnicama.

– A šta si video? Hajde, pričaj.

– E pa, eto, video sam da Mercedes, uvek kada odlazi u varoš, prati snažan momak, Katalonac, crnih očiju, rumenog lica, veoma mrk i veoma vatren, i da ga ona naziva rođakom.

– Gle, zbilja! A misliš li ti da joj se taj rođak udvara?

– Ja to pretpostavljam, jer koga vruga može činiti jedan momak od dvadeset godina sa jednom lepom devojkom od sedamnaest?

Grof Monte Kristo

- I ti kažeš da je Dantes otišao u Katalan?
- Pošao je ispred mene.
- Ako bismo i mi pošli na istu stranu, mogli bismo se zaustaviti kod Rezerve i tamo, uz čašu malažanskog vina, očekivati novosti.
- A ko bi nam ih saopštio?
- Mi bismo bili na ulici, te bismo, po izrazu Dantesovog lica, videli šta se dogodilo.
- Hajdemo – reče Kadrus. – Ali ti ćeš platiti piće?
- Razume se – odgovori Danglar.

I obojica se uputiše brzim korakom ka označenom mestu. Kad stigoše tamo, naručiše da im se donese boca vina i dve čaše.

Čiča Pamfil reče da je video pre nepunih desetak minuta Dantesa kad je prošao tuda.

Znajući pouzdano da je Dantes u Katalanu, oni sedoše ispod mladog lišća platana i javora, u čijim je granama veselo jato ptica slavilo prve lepe prolećne dane.

III KATALAN

Na sto koraka od mesta gde su dva prijatelja, pogleda uprtog u daljinu i načuljenih ušiju, iskapljivali penušavo malažansko vino, uzdizalo se – iza golog brežuljka izgriženog suncem i severcem – selo Katalan.

Jednoga dana pošla je iz Španije tajanstvena grupa naseljenika i pristala uz obalu rta na kome i danas živi. Ona je došla iz nepoznatog mesta i govorila je nepoznatim jezikom. Jedan od njenih starešina, koji je razumeo provansalski jezik, zatraži od opštine grada Marselja da im pokloni taj goli i neplodni rt na koji oni behu, poput antičkih mornara, izvukli na obalu svoje barke. Njegovoj molbi izadoše u susret, i posle tri meseca, oko dvanaest ili petnaest barki koje behu dovezle te morske čergare uzdizalo se seoce.

To selo, sagrađeno na čudan i živopisan način, pola mavarsko, pola špansko, jeste isto ono koje je danas nastanjeno potomcima tih ljudi, i oni govore jezikom svojih otaca. I posle tri ili četiri stoleća oni su još uvek ostali verni tome malom rtu na koji su se sručili kao jato morskih ptica, ne mešajući se ni u čemu sa marseljskim stanovništvom, sklapajući brakove između sebe i sačuvavši običaje i nošnju svoje postojbine, kao što su sačuvali i njen govor.

Potrebno je da čitaoci pođu sa nama jedinom ulicom toga seoceta i da uđu sa nama u jednu od onih kuća kojima je sunce spolja dalo onu lepu boju uvelog lišća, što se vidi na svim zgradama toga kraja, a iznutra hrapavu prevlaku bele boje, koja je jedini ukras španskih domova.

Stasita devojkica kose crne kao gar, očiju umilnih kao u gazele, stajala je naslonjena leđima na sobni zid i tankim prstima antičkog oblika gnječila struk nevinog vresa, čupkajući sa njega cvetiće, čiji su otpaci već ležali u gomili na podu. Osim toga, njene mišice gole do lakata i njene preplanule ruke, koje su izgledale kao da su izvajane poput ruku Venere iz Arla, podrhtavale su od nekakvog grozničavog nestrpljenja i

Aleksandar Dima

ona je lupkala u pod vitkim i ispučenim stopalom, te se nazirao čist, ponosan i smeo oblik njene noge, utegnute u čarapu od crvenog pamučnog konca sa sivim i plavim uglastim šarama.

Na tri koraka od nje, sedeći na stolici koju je ljuljao naglim pokretima i nalakćen na stari crvotočni sto, visoki mladić od dvadeset do dvadeset dve godine posmatrao ju je sa licem na kome su se borile zabrinutost i srdžba. Njegove oči su ispitivale, ali je čvrst i prav pogled devojčin gospodario njenim sagovornikom.

– Pa eto, Mercedes – govorio je mladić – uskoro će opet Duhovi, a to je trenutak za svadbu... odgovorite mi!

– Odgovorila sam vam već sto puta, Fernando, i vi mora da ste zaista sami sebi neprijatelj kad me i dalje pitate!

– Pa lepo! Ponovite to opet, preklinjem vas, ponovite opet, da bih uspeo da u to poverujem. Recite mi po stoti put da odbijate moju ljubav, koju je vaša mati odobrala; ubedite me sasvim da se vi igrate mojom srećom, da moj život ili moja smrt za vas ništa ne znače. Ah, bože moj, bože moj! Sanjati deset godina da ću postati vaš muž, Mercedes, pa izgubiti tu nadu koja je bila jedini cilj moga života!

– Ja bar nisam nikad hrabrila tu vašu nadu, Fernando – odgovori Mercedes. – Nemate da mi zamerite nikakvu koketeriju prema vama. Uvek sam vam govorila: „Volim vas kao brata, ali ne tražite nikada od mene nešto drugo osim toga sestrinskog prijateljstva, jer moje srce pripada drugome.“ Zar vam nisam uvek tako govorila, Fernando?

– Jeste, dobro to znam, Mercedes – odgovori mladić. – Jeste, vi ste mi učinili svirepu čast da budete iskreni. Zar zaboravljate da među Kataloncima važi sveti zakon da se venčavaju među sobom?

– Varate se, Fernando, to nije zakon, to je samo običaj i, verujte mi, bolje je da ne prizivate taj običaj u svoju korist. Vas nisu uzeli prilikom regrutovanja, Fernando, i sloboda koju su vam ostavili samo je prosta trpeljivost; svakoga trenutka vas mogu pozvati pod zastavu. Kad postanete vojnik, šta biste činili sa mnom, sa jednom sirotom devojkom bez roditelja, jadnom, bez imanja, čija se jedina imovina sastoji od jedne ko-libe u ruševinama, gde visi nekoliko pocepanih mreža, bedno nasleđstvo što ga je moj otac ostavio mojoj majci, a moja majka meni? Pomislite, Fernando, da od pre godinu dana, otkako je ona umrla, živim skoro od milostinje svojih sugrađana! Ponekad se činite kao da sam vam od koristim, a to zato da biste imali prava da podelite sa mnom ribu koju ste ulovili, i ja to primam, Fernando, zato što ste vi sin brata moga oca, zato što smo zajedno odrasli, a još više zato što bi vam, više od svega, zadalo suviše bola ako bih vas odbila. Ali ja osećam dobro da riba koju ja nosim da prodam i da dobijem novac kojim kupujem konoplju da predem, ja osećam dobro, Fernando, da je to milostinja.

– A šta mari, Mercedes, ako vi, mada sirota i usamljena, odgovarate mojim željama više nego ćerka najponosnijeg brodovlasnika ili najbogatijeg bankara iz Marselja! Šta treba ljudima kao što sam ja? Čestita žena i dobra domaćica. Gde ću naći bolju od vas i u jednom i u drugom pogledu?

– Fernando – odgovori Mercedes vrteći glavom – žena postaje rdava domaćica i ne može da jemči da će ostati poštena žena kad voli drugog čoveka, a ne svog muža.

Grof Monte Kristo

Zadovoljite se mojim prijateljstvom, jer ponavljam vam, to je sve što vam mogu obećati, a ja obećavam samo ono što znam pouzdano da mogu dati.

– Da razumem to – reče Fernando. – Vi podnosite strpljivo svoju bedu, ali se borite da ja ne zapadnem u nju. E, vidite, Mercedes, kad biste me vi voleli, ja bih okušao sreću; vi biste mi doneli sreću, i ja bih postao bogat. Mogu da proširim svoj ribarski posao, mogu da stupim za pomoćnika u neku trgovinu, mogu i sam da postanem trgovac!

– Ne možete pokušati ništa od svega toga, Fernando. Vi ste vojni obveznik, a što ste ostali u Katalanu, to je stoga što nije ratno stanje. Ostanite, dakle, ribar; ne bavite se snovima zbog kojih bi vam se stvarnost mogla učiniti još strašnijom, i zadovoljite se mojim prijateljstvom, pošto vam ne mogu dati nešto drugo.

– Zaista, Mercedes, vi ste u pravu. Ja ću biti mornar; umesto odela naših otaca, koje vi prezirete, nosiću šesir od lakovane kože, prugastu košulju i plavu bluzu sa kotvama na dugmadima. Zar ne treba da je neko tako obučen pa da vam se sviđa?

– Šta hoćete time da kažete? – zapita Mercedes bacajući jedan zapovednički pogled. – Šta hoćete time da kažete? Ne razumem vas.

– Hoću da kažem, Mercedes, da ste tako strogi i tako svirepi prema meni samo zato što očekujete nekog koji je tako obučen. Ali onaj koga vi očekujete možda je nestalan, a ako on to nije, onda je more nestalno za njega.

– Fernando – uzviknu Mercedes – mislila sam da ste dobri, ali sam se varala! Fernando, vi imate zlo srce kad prizivate u pomoć svojoj ljubomori gnev božji! E pa lepo, jeste, neću da krijem: ja očekujem i volim onoga na koga vi mislite, pa i ako se ne vrati, umesto da se tužim na tu nestalnost koju vi spominjete, reći ću da je umro voleći me.

Mladi Katalonac se trže besno.

– Ja vas razumem, Fernando, vi ćete kriviti njega što vas ja ne volim; vi ćete ukrstiti svoj katalonski nož sa njegovim bodežom! A šta će vam to koristiti? Da izgubite moje prijateljstvo ako budete pobeđeni, ili da vidite kako se moje prijateljstvo pretvara u mržnju ako pobedite. Verujte mi, zapodevati svađu sa nekim čovekom rđav je način da se dopadne ženi koja voli tog čoveka. Ne, Fernando, vi nećete dopustiti da vas povuku vaše zle misli. Kad već ne možete da me imate za ženu, zadovoljićete se da me imate za prijateljicu i sestru. A uostalom – dodade ona očiju zamagljenih i punih suza – pričekajte, pričekajte, Fernando; vi ste sami kazali maločas da je more podmuklo, a već je četiri meseca otkako je on oputovao; za ta četiri meseca ja sam izbrojala dosta bura na moru!

Fernando ostade neosetljiv, ne pokuša da utre suze koje su se kotrljale niz Mercedesine obraze; pa ipak, za svaku od tih suza on bi dao čašu svoje krvi, ali su te suze tekle za drugoga.

On ustade, prođe kroz kolibu i vrati se, pa stade pred Mercedes, mrkog pogleda i stisnutih pesnica.

– Hajde, Mercedes – reče on – odgovorite još jedanput: jeste li se na to čvrsto odlučili?

– Ja volim Edmonda Dantesa – reče hladno devojka – i niko drugi osim Edmonda neće biti moj muž.

Aleksandar Dima

– I volaćete ga uvek?

– Dokle god budem živa.

Fernando obori glavu kao obeshrabren čovek, pusti uzdah koji je ličio na ječanje, zatim odjednom diže glavu, pa stisnutih zuba i raširenih nozdrva reče:

– A ako je umro?

– Ako je on umro, umreću i ja.

– A ako vas on zaboravi?

– Mercedes! – viknu veseo glas izvan kuće. – Mercedes!

– Ah! – uzviknu devojka, kliknuvši od radosti i poletevši puna ljubavi. – Sad vidiš da me nije zaboravio, pošto se, eto, vraća!

I ona jurnu ka vratima, pa ih otvori i viknu:

– Hodi, Edmonde! Evo me!

Fernando, bleđ i uzdrhtao, ustuknu kao što čini putnik kada ugleda zmiju, pa naišavši na svoju stolicu, pade na nju.

Edmond i Mercedes bili su u zagrljaju. Žarko marseljsko sunce, koje je prodiralo kroz otvorena vrata, zasulo ih je talasom svetlosti. Isprva nisu videli ništa od onoga što ih okružuje. Neizmerna sreća izdvajala ih je od ostalog sveta i govorili su samo onim isprekidanim rečima koje izražavaju polete tako usplamtele radosti da izgleda da su izrazi bola.

Odjednom Edmond spazi mračno lice Fernandovo, koje se u senci ocrtavalo bleđo i zloslutno. Jednim pokretom, koga nije ni sam bio svestan, mladi Katalonac je držao ruku na nožu zadnutom za pojas.

– Ah, oprostite – reče Dantes namrštivši se takođe. – Nisam zapazio da nas je troje.

Zatim, okrenuvši se Mercedes, zapita:

– Ko je taj gospodin?

– Gospodin će biti vaš najbolji prijatelj, Dantese, jer on je moj prijatelj, moj rođak, moj brat. To je Fernando, a to će reći čovek koga posle vas, Edmonde, volim najviše na svetu. Zar ga ne poznajete?

– Ah, da, poznajem ga – reče Edmond.

I ne puštajući Mercedes, čiju je ruku držao stegnuto u svojoj, pruži srdačnim pokretom drugu ruku Kataloncu.

Ali Fernando, i ne pomišljajući da odgovori na taj prijateljski pokret, ostade nem i nepomičan kao kip.

Tada Edmond pređe ispitivačkim pogledom sa Mercedes, uzbuđene i uzdrhtale, na Fernanda, mračnog i zlokobnog.

Taj jedan pogled otkri mu sve.

Ljutnja mu planu na licu.

– Nisam znao da sam se toliko žurio da dođem kod vas, Mercedes, da bih ovde naišao na jednog neprijatelja.

– Neprijatelja! – uzviknu Mercedes pogledavši gnevno u svoga rođaka. – Neprijatelj u mojoj kući, kažeš ti, Edmonde! Kad bih u to verovala, uzela bih te podruku i otišla u Marselj, ostavljajući ovu kuću da se više nikad u nju ne vratim.